

ევროპა და მისი უკმაყოფილებანი

პაპი ბენედიქტე XVI

თარგმნა ირაკლი ჯავახიშვილმა*

როგორია ევროპის ნამდვილი განსაზღვრება? სად იწყება ის და სად მთავრდება? მაგალითად, რატომ არ ითვლება ციმბირი ევროპის ნაწილად, მიუხედავად იმისა, რომ მრავალი ევროპელი ცხოვრობს იქ, და მას აქვს აზროვნებისა და ცხოვრების ევროპული სტილი? რუსეთის ხალხთა თანამეგობრობის სამხრეთით სად ქრება ევროპის საზღვრები? ატლანტის რომელი კუნძულებია ევროპული და რომელი – არა? ევროპა გეოგრაფიული ტერმინია მხოლოდ მეორეხარისხოვანი მოსაზრებით: მეტადრე, ევროპა კულტურული და ისტორიული კონცეფციაა.

ექსპერტები ევროპის საწყისებთან დაკავშირებით ტრადიციულად მიუთითებენ ჰეროდოტეზე (დაახლ. 484-425 წწ. ქრისტემობამდე), პირველ ცნობილ მწერალზე, რომელმაც ევროპა წარმოადგინა გეოგრაფიულ კონცეფციად: „სპარსელები თავიანთი საკუთრების ნაწილად თვლიან აზიას და იქ მცხოვრებ ბარბაროს ხალხებს, იმავდროულად კი ამტკიცებენ, რომ ევროპა და ბერძნული სამყარო ცალკე ქვეყანაა“.

მართალია, დღევანდელი ევროპის გულში მდებარე მიწები ძველი ისტორიკოსის მხედველობით სფეროს მთლიანად სცდებოდა, ელინისტური სახელმწიფოების და რომის იმპერიის ჩამოყალიბებამ გამოიწვია „კონტინენტის“ შექმნა, რომელიც მოგვიანებით ევროპის საფუძველი იქნებოდა. მთლიანად, ხმელთაშუა ზღვასთან მდებარე მიწებმა ჩამოაყალიბეს ნამდვილი კონტინენტი თავიანთი კულტურული კავშირების, სავაჭრო გზების და საერთო პოლიტიკური სისტემის წყალობით. მხოლოდ მეშვიდე და ადრეულ მერვე საუკუნეებში ისლამის დანინაურებისას გაივლო საზღვარი ხმელ-

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ასისტენტი.
ir.javakhishvili@sabauni.edu.ge

თაშუა ზღვაზე, რომელიც ერთ კონტინენტს სამად ჰყოფდა: აზიად, აფრიკად და ევროპად.

აღმოსავლეთში უძველესი სამყარო უფრო ნელა გარდაიქმნა, ვიდრე დასავლეთში. კონსტანტინოპოლში დედაქალაქის გადატანით, რომის იმპერიამ აღმოსავლეთში მეთხუთმეტე საუკუნემდე იარსება, თუმცა კი სულ უფრო და უფრო მცირდებოდა მისი საზღვრები. იმავე პერიოდში ხმელთაშუა ზღვის სამხრეთი რეგიონი მთლიანად ჩამოშორდა იმას, რაც კულტურულ კონტინენტს წარმოადგენდა საუკუნეების მანძილზე, მაშინ, როდესაც ევროპა სტაბილურად იზრდებოდა ჩრდილოეთით. უძველესი კონტინენტური საზღვარი, რომელსაც რომაელები *ლიმესს* უწოდებდნენ, გაქრა. გამოჩნდა ახალი ისტორიული სივრცე, რომლის შუაგულიც გალიას, გერმანიას და ბრიტანეთს მოიცავდა, და რომლის ჩრდილოეთ ჰორიზონტიც უფრო და უფრო იზრდებოდა სკანდინავიისკენ.

ცვალებადი საზღვრების ამ პროცესში ყალიბდებოდა ისტორიის თეოლოგია, რომელიც უზრუნველყოფდა იდეალურ უწყვეტობას ადრეულ ხმელთაშუაზღვიურ კონტინენტთან მისი მრავალგვარი კონფიგურაციით. ამ აზროვნების მიხედვით, რომელიც ფესვგადგმულია დანიელის წიგნში, რომის იმპერია განახლდა და გარდაიქმნა ქრისტიანული სარწმუნოებით, რომელიც, ამგვარად, გახდა უკანასკნელი ხელმწიფება სამყაროს ისტორიაში. ხალხებისა და სახელმწიფოების სტრუქტურა, რომელიც წარმოიშვა, საკუთარ თავს განსაზღვრავდა, როგორც მარადიულ *Sacrum Imperium Romanum*-ს, რომის წმინდა იმპერიას.

ახალი ისტორიული და კულტურული იდენტობის ფორმირების პროცესი სრულებით შეგნებულად მიმდინარეობდა კარლოს დიდის მეფობის დროს, როდესაც ევროპის უძველესი სახელი მიმოქცევას დაუბრუნდა ახალი აზრით. ახლა ის გამოიყენებოდა იმისათვის, რომ განესაზღვრა კარლოს დიდის სამეფო და გამოეხატა სახელმწიფოთა ამ ახალი ერთობის უწყვეტობისა და სიახლის შეგნება, რომელიც საკუთარ თავს წარმოადგენდა, როგორც ძალას, რომელიც ნახალისებული იქნებოდა მომავალში, – მომავალში, ვინაიდან საკუთარ თავს ხედავდა, როგორც მსოფლიო ისტორიის

გაგრძელებას, რომელიც იმ დრომდე უცვლელ მდგომარეობაში იმყოფებოდა. თვითცნობიერების ეს ახალი განცდა საბოლოო და-ნიშნულებისა და მისიის შეგნებას გამოხატავდა.

თუმცა, კაროლინგების მმართველობის დასრულებასთან ერთად, ევროპის კონცეფცია თითქმის გაქრა, მხოლოდ სამეცნიერო გამოყენებაში დარჩა. ტერმინმა ვერ ჰპოვა სახალხო გავრცელება თანამედროვე ეპოქის დასაწყისამდე – როგორც თვითიდენტიფიკაციის საშუალებამ, თურქული საფრთხის საპასუხოდ – და უფრო საყოველთაოდ განმტკიცდა მეთვრამეტე საუკუნეში. თუ არ ჩავთვლით სახელწოდების ისტორიას, გადამწყვეტი ნაბიჯი ევროპისკენ, როგორც დღეს გვესმის იგი, მაშინ გადაიდგა, როდესაც ფრანკთა სამეფომ საკუთარი თავი რომის იმპერიის მემკვიდრედ გამოაცხადა.

ბიზანტიაში (რომელიც საკუთარ თავს ჭეშმარიტ რომად თვლიდა) რომის იმპერიამ მიგრაციებს და ისლამურ შემოჭრას გაუძლო. აღმოსავლეთ რომის იმპერია კვლავაც აცხადებდა პრეტენზიებს იმპერიის დასავლეთ ნახევარზე. ის ჩრდილოეთით გაფართოვდა სლავურ სამყარომდე და შექმნა თავისი ბერძნულ-რომაული სამყარო, რომელიც გამოირჩეოდა დასავლეთის ლათინური ევროპისგან, ვინაიდან თავისი ვარიანტები შეიტანა ლიტურგიასა და საეკლესიო მონყობაში, განსხვავებული დამწერლობა მიიღო და უარი თქვა ლათინურის საერთო ენად გამოყენებაზე.

თუმცა, ამ ორ სამყაროს საკმარისი გამაერთიანებელი ელემენტებიც ჰქონდა, რათა ერთ კონტინენტად მიჩნეულიყო. პირველ რიგში, აღმოსავლეთიც და დასავლეთიც ბიბლიისა და უძველესი ეკლესიის მემკვიდრეები იყვნენ, რომლებიც ორივე სამყაროში საკუთარ თავს სცდებოდნენ სანყისისკენ, რომელიც დღევანდელი ევროპის გარეთ მდებარეობს პალესტინაში. მეორე, ორივე იზიარებდა რომის იმპერიის და ეკლესიის არსებითი ბუნების და, ამდენად, კანონისა და სამართლებრივი ინსტრუმენტების იდეას. უკანასკნელი ფაქტორი, რომელსაც აღვნიშნავ, არის ბერმონაზვნობა, რომელიც დიდი ისტორიული ძვრებისას კვლავაც იყო არა მარტო კულტურული უწყვეტობის, არამედ, პირველ რიგში, ფუნდამენტური რელიგიური და ზნეობრივი ფასეულობების, კაცობრი-

ობის საბოლოო წინამძღოლობის შეუცვლელი მატარებელი. როგორც წინარეპოლიტიკური და ზეპოლიტიკური ძალა, ბერმონაზვნობა აგრეთვე იყო კულტურისა და ცივილიზაციის მუდამ სასურველ და საჭირო ხელახალ დაბადებათა მომტანი.

თუმცაღა, ორი ევროპის საერთო ეკლესიური მემკვიდრეობის გვერდით სირღმისეული განსხვავებაც რჩებოდა. ბიზანტიაში იმპერია და ეკლესია ფაქტობრივად შერწყმული იყო ერთმანეთში. იმპერატორი ეკლესიის მეთაურიც იყო. იგი საკუთარ თავს ქრისტეს წარმომადგენლად თვლიდა და – რაკი მელქისედეკის ბიბლიურ მაგალითს მიჰყვებოდა, რომელიც ერთდროულად მეფეც იყო და მღვდელიც (დაბადება 14:18) – ოფიციალურ ტიტულს ატარებდა, „მეფე და მღვდელი“, მეექვსე საუკუნიდან მოყოლებული. როდესაც იმპერატორმა კონსტანტინემ რომი დატოვა, რომის ეპისკოპოსის ავტონომიური პოზიცია – როგორც პეტრეს მემკვიდრე და ეკლესიის უმაღლესი მწყემსი – შეიძლებოდა გადასულიყო იმპერიის უძველეს დედაქალაქში, სადაც კონსტანტინეს ეპოქის დასაწყისში ძალაუფლებათა დუალიზმი დამკვიდრდა. არც იმპერატორი და არც პაპი იყო აბსოლუტი; თითოეულს ცალკე ძალაუფლება ჰქონდა.

პაპი გელასიუს I (492-496) დასავლეთის თავისეულ ხედვას გამოხატავდა ცნობილ წერილში ბიზანტიის იმპერატორის, ანასტასიუს I-ის, მიმართ და კიდევ უფრო თვალსაჩინოდ - თავის მეოთხე ტრაქტატში, სადაც, მელქისედეკის ბიზანტიურ მოდელზე მიუთითებდა, იგი ამტკიცებდა, რომ ძალაუფლებათა ერთობა მარტოოდენ ქრისტეშია: „ადამიანური უძღურების (სიამაყე!) გამო, ისინი გაიყო იმ დროს, რომელიც ორ ხელისუფლებას მოჰყვა, ისე, რომ ვერცერთი იამაყებდა“. მინიერ საკითხებზე მღვდლები უნდა მიჰყოლოდნენ იმპერატორის კანონებს, ღმრთიური დადგენილებით მიღებულს, მაშინ, როდესაც ღმრთიურ საკითხებზე იმპერატორი უნდა დამორჩილებოდა მღვდელს. ეს მოიტანა ძალაუფლებათა განცალკევებამ და გარჩევამ, რაც სასიცოცხლო მნიშვნელობის იქნებოდა ევროპის შემდგომი განვითარებისათვის, და რამაც საფუძველი ჩაუყარა დასავლეთის გამორჩეულ მახასიათებლებს.

მიუხედავად ამ შეზღუდვებისა, ორივე მხარე კვლავ მიესწრაფოდა აბსოლუტურ ძალაუფლებას და საკუთარი ძალაუფლების სხვაზე თავსმოხვევას, რითაც განცალკევების პრინციპს დაუსრულებელი კონფლიქტის წყაროდ აქცევდა. დღევანდელ და მომავალ ევროპაში კვლავაც ფუნდამენტური საკითხია, თუ როგორ უნდა განხორციელდეს ეს პრინციპი სათანადოდ და როგორ უნდა იქნას იგი კონკრეტიზებული პოლიტიკურად და რელიგიურად.

ევროპის კონტინენტი იშვა კაროლინგების იმპერიის აღზევებიდან და რომის იმპერიის ბიზანტიად გადაქცევიდან, თავისი მისიით სლავი ხალხების მიმართ. თუ ამ წანამძღვარს მივიღებთ, თანამედროვე ეპოქის დასაწყისი წარმოადგენდა წყალგამყოფს, რადიკალურ ცვლილებას ორი ევროპისთვის კონტინენტის და მისი გეოგრაფიული კონტურების არსით.

1453 წელს კონსტანტინოპოლი თურქებმა დაიპყრეს. ისტორიკოსი ოტო ჰილტბრუნერი ამ მოვლენას ლაკონურად აღწერს: „უკანასკნელებმა ასწავლეს ადამიანებს, ემიგრირებულებს... იტალიაში და ორიგინალური ბერძნული ტექსტების თავიანთიული ცოდნა გადასცეს ალორძინების ეპოქის ჰუმანისტებს; მაგრამ აღმოსავლეთს უკულტურობამ სძლია“. ეს შეიძლება გაზვიადებული ნათქვამი იყოს, მაშინ, როდესაც ოსმალთა დინასტიის ბატონობასაც ჰქონდა თავისი კულტურა. თუმცა, ბიზანტიის ევროპული, ბერძნულ-ქრისტიანული კულტურა ნამდვილად მიუახლოვდა დასასრულს.

არსებობდა რისკი, რომ ევროპის ერთ-ერთი შტო გაქრებოდა, მაგრამ ბიზანტიის მემკვიდრეობა არ დაღუპულა: მოსკოვმა საკუთარი თავი გამოაცხადა მესამე რომად, და საკუთარი საპატრიარქო დააფუძნა მეორე *translatio imperii*-ის, ანუ, იმპერიის გადანერგვის პრინციპზე. ამგვარად, რუსეთმა საკუთარი თავი წარმოადგინა, როგორც რომის წმინდა იმპერიის ახალი მეტამორფოზა, როგორც ევროპის განსხვავებული ფორმა, რომელიც, მიუხედავად ამისა, დაკავშირებული რჩებოდა დასავლეთთან და სულ მეტად იყო მისკენ ორიენტირებული იმდენად, რომ პეტრე დიდი ისწრაფოდა, რუსეთი დასავლურ ქვეყნად ექცია.

ბიზანტიის იმპერიის ამგვარი ჩრდილოეთ ექსპანსია ნიშნავდა, რომ კონტინენტის საზღვრებმაც დაიწყო აღმოსავლეთით გაფართოება. მაშინ, როდესაც საზღვრად ურალის არჩევა შეიძლებოდა უკიდურესად თვითნებური ყოფილიყო, ურალის აღმოსავლეთით მდებარე სამყარო ევროპის გარკვეულ ქვესტრუქტურად იქცა, არც აზიურად და არც ევროპულად, რომელიც არსებითად გამოიჭედა ევროპული სუბიექტის მიერ სწორედ იმ დროს, როდესაც თვითონ სუბიექტის სტატუსი არ გააჩნდა. ის მეტადრე გახდა ობიექტი, ვიდრე საკუთარი ისტორიის არქიტექტორი, კოლონიური სახელმწიფოს მსგავსად.

თანამედროვე ეპოქის დასაწყისში მოხდა ორი მოვლენა, რომლებიც არადასავლური, ბიზანტიური ევროპის საფუძველში იდო: უძველესი ბიზანტიის და რომის იმპერიასთან მისი ისტორიული უწყვეტობის რღვევა; და მეორე ევროპის დაფუძნება, ახალი დედაქალაქით მოსკოვში, წინაკოლონიური სტრუქტურის ტიპით ციმბირში, რომლის საზღვრებიც აღმოსავლეთით ვრცელდებოდა.

იმავე პერიოდში დასავლეთში აგრეთვე მოხდა დიდი ისტორიული მნიშვნელობის ორი მოვლენა. პირველი ისაა, რომ გერმანიკული სამყაროს უდიდესი ნაწილი მოსწყდა რომს. ქრისტიანობის ახალი, „განათლებული“ ფორმის აღმასვლამ გამყოფი ხაზი გაავლო „დასავლეთში“, რომელიც აშკარად აღნიშნავდა არა მხოლოდ გეოგრაფიულ, არამედ კულტურულ *ლიმესებსაც*: საზღვარს აზროვნებისა და ურთიერთობის ორ განსხვავებულ გზას შორის. პროტესტანტულ სამყაროში განხეთქილება იყო ლუთერელებსა და რეფორმირებულ ეკლესიებს შორისაც. იმავე დროს, ინგლისის ეკლესია ცდილობდა, რომ შუალედური კურსი დაეჭირა კათოლიკეებსა და პროტესტანტებს შორის. ეს განყოფები მოგვიანებით გააღრმავა განსხვავებამ ქრისტიანობას, როგორც სახელმწიფო რელიგიის ფორმას, რომელიც გაიგივებული იყო ევროპასთან, და იმ თავისუფალ ეკლესიებს შორის, რომელთა სამშობლოც ჩრდილოეთ ამერიკა აღმოჩნდა.

ევროპის ექსპანსია აღმოსავლეთში, აზიაში რუსეთის პროგრესული ექსპანსიის მეშვეობით, დაემთხვა ევროპის რადიკალურ დასავლეთის ექსპანსიას სამყაროში, რომელსაც ოკეანის მეორე

მხარეს „ამერიკის“ სახელი ეწოდა. ევროპის დაყოფა კათოლიკურ და პროტესტანტულ ნახევრებად აისახებოდა ევროპის მიერ ოკუპირებული ახალი სამყაროს ნაწილში. თავდაპირველად ამერიკა ევროპის ავანპოსტად, კოლონიად აღიქმებოდა. თუმცა, საფრანგეთის რევოლუციისა და ევროპაში მის მიერ გამოწვეული ძვრების კვალდაკვალ, ამერიკამ სუბიექტის მახასიათებლები შეიძინა. მეცხრამეტე საუკუნიდან მოყოლებული, მართალია, ამერიკა თავისი ევროპული დაბადებით ჩამოყალიბდა, ის დამოუკიდებელ სუბიექტად იქცა ევროპასთან ურთიერთობებში.

მართალია, რომის წმინდა იმპერია დაცემის გზას ადგა გვიანი შუა საუკუნეებიდან და თანდათანობით კიდევ გაქრა, როგორც ისტორიის განსაზღვრული ინტერპრეტაცია, საფრანგეთის რევოლუციამდე ფორმალურად არ შერყეულა მის მიერ უზრუნველყოფილი სულიერი სტრუქტურა, – რომლის გარეშეც ევროპა ვერ ჩამოყალიბდებოდა. ამ პროცესს დიდი გავლენა ჰქონდა პოლიტიკაზეც და იდეალებზეც. იდეალების თვალსაზრისით, უარყოფილ იქნა ისტორიის და სახელმწიფოს საღმრთო საფუძველი. ისტორია აღარ იზომებოდა ღმერთის იდეის საფუძველზე, რომელიც წინ უსწრებდა და აყალიბებდა მას. სახელმწიფო გაგებული იყო წმინდად სეკულარული თვალსაზრისით, რაციონალიზმისა და მოქალაქეთა ნების საფუძველზე.

პირველად წარმოიშვა სეკულარული სახელმწიფო; მან უარყო და გამორიცხა პოლიტიკური ელემენტის ნებისმიერი ღმრთიური გარანტია ან ლეგიტიმაცია, როგორც სამყაროს და იმ განაცხადის მითოლოგიური ხედვა, რომ ღმერთი არის პირადი საკითხი, რომელიც არ ეკუთვნის საჯარო სფეროს ან საზოგადო ნების დემოკრატიულ ფორმაციას. საზოგადოებრივი ცხოვრება ახლა მიიჩნეოდა მხოლოდ გონების სფეროდ, რომელსაც ადგილი არ ჰქონდა ვითომდა შეუცნობელი ღმერთისთვის. ამ ხედვიდან გამომდინარე, რელიგია და ღმერთისადმი რწმენა განეკუთვნებოდა გრძნობის და არა გონების სფეროს. ამდენად, ღმერთი და მისი ნება აღარ შეეფერებოდა საზოგადოებრივ ცხოვრებას.

ამგვარად, გვიან მეთვრამეტე და ადრეულ მეცხრამეტე საუკუნეებში განვითარდა ახალი სქიზმა, რომლის დიდ მნიშვნელობასაც

მხოლოდ ახლა ვაცნობიერებთ. გერმანულში არ არსებობს სიტყვა ამ სქიზმისთვისთვის შესაფერი, ვინაიდან გერმანიაში მან ძალიან ნელი ტემპით იჩინა თავი. ამის საპირისპიროდ, რომანული ენები მას განსაზღვრავენ, როგორც განყოფას ქრისტიანებს და „საერო“ ადამიანებს შორის. გასული ორი საუკუნის მანძილზე ღრმა ნაპრაღი გაჩნდა ორ ჯგუფს შორის ლათინურ ენებში. შედარებისთვის, პროტესტანტულმა ქრისტიანობამ თავდაპირველად შეძლო განმანათლებლობის ლიბერალურ იდეებთან შეგუება ისე, რომ საფრთხეში არ ჩაუგდია ფართო ქრისტიანული კონსენსუსის სტრუქტურა. იმპერიის უძველესი იდეა თანდათანობით დაჩრდილა ეროვნული სახელმწიფოების ჩამოყალიბებამ – რომლებიც ისტორიის და უმაგალითო ძალის ჭეშმარიტი მატარებლები აღმოჩნდნენ. იმპერიის ადგილას წარმოიშვა პლურალური ისტორიული სუბიექტი, დიდი ევროპული ერები, რომელთა დრამაც ის იყო, რომ თითოეული მათგანი საკუთარ თავს თვლიდა საყოველთაო მისიის შემნახველად, თითოეული ქმნიდა პოტენციურ კონფლიქტებს, რომელთა საბედისწერო შედეგიც ძალზე მტკივნეულად ვიგრძენით იმ საუკუნეში, რომელიც სულ ახლახანს მიიწურა.

უძველესი პრემოდერნული ევროპის ორი ნახევარი არსებითად იცნობდა მხოლოდ ერთ კარის მეზობელს, რომელთანაც მოლაპარაკებები უნდა ჰქონოდათ, როგორც სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხი: ესაა ისლამური სამყარო. მხოლოდ დროის საკითხი იყო, ვიდრე ისინი ამერიკისკენ და ნაწილობრივ აზიისკენ გაფართოვდებოდნენ, – იმ კონტინენტებისკენ, რომლებსაც არ ჰყავდათ დიდი კულტურული პროტაგონისტები. კიდევ მოგვიანებით, ევროპამ შეტევები დაიწყო ორ კონტინენტზე, აფრიკასა და აზიაზე, რომლებთანაც წინათ მხოლოდ ირიბად ჰქონდა შეხება, და რომელთა ევროპულ კოლონიურ კონცესიებად გარდაქმნასაც ცდილობდა.

კოლონიზაცია წარმატებად შეიძლება ჩაითვალოს იმ გაგებით, რომ თანამედროვე აზია და აფრიკა შეიძლება აგრეთვე მიჰყვებოდეს ტექნოლოგიით და კეთილდღეობით ფორმირებული სამყაროს იდეალს. თუმცა, იქაც უძველესი რელიგიური ტრადიციები კრიზისს განიცდის და სეკულარულმა აზროვნებამ დაიწყო შეტევები და საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე გაბატონება. მაგრამ ამ

პროცესებს საპირისპირო შედეგიც ჰქონდა: ისლამი ხელახლა დაიბადა, ნაწილობრივ ისლამური ქვეყნების მიერ შექმნილი ახალი მატერიალური სიმდიდრის გამო, მაგრამ ძირითადად ადამიანთა რწმენის გამო, რომ ისლამს შეუძლია ჭეშმარიტი სულიერი საფუძველი მისცეს მათ ცხოვრებას. ჩანს, რომ ასეთი საფუძველი ხელიდან დაუსხლტა ძველ ევროპას, რომელიც, მიუხედავად მისი მტკიცე პოლიტიკური და ეკონომიკური ძალაუფლებისა, როგორც ჩანს, დაკნინებისა და დაცემის გზაზე დგას.

ევროპის მიერ თავისი რელიგიური და ზნეობრივი საფუძვლების უარყოფასთან შედარებით, აზიის დიდი რელიგიური ტრადიციები, განსაკუთრებით ბუდიზმში გამოხატული მისტიკური კომპონენტი, ამაღლდა, როგორც სულიერი ძალები. ოპტიმიზმი ევროპული კულტურის მიმართ, რომელიც არნოლდ ტონინის კვლავაც შექმნილ გაეხმოვანებინა ადრეულ 1960-იან წლებში, დღეს უჩვეულოდ დრომოჭმულად ჟღერს. „ოცდარვა კულტურიდან, რომლებთანაც საკუთარ თავს ვაიგივებდით . . . თვრამეტი მკვდარია, ხოლო დარჩენილი ათიდან ცხრა – ე.ი., ჩვენს გარდა ყველა – უკვე სასიკვდილოდ დაჭრილი ჩანს“. ვინ გაიმეორებს იმავე სიტყვებს დღეს? უპირველეს ყოვლისა, რა არის ჩვენი კულტურა, და რა დარჩა მისგან? იქნებ ევროპული კულტურა სხვა არაფერია, თუ არა ტექნოლოგიისა და ვაჭრობის ცივილიზაცია, რომელმაც ტრიუმფალური მარშით მოიარა პლანეტა? ან იქნებ, ამის ნაცვლად, იგი უძველესი ევროპული კულტურების ნანგრევებზე აღმოცენებული პოსტევროპული კულტურაა?

ამ მოვლენებში არსებობს პარადოქსული სინქრონი. პოსტევროპული ტექნოსეკულარული სამყაროს გამარჯვებამ და მისი ცხოვრების წესისა და აზროვნების უნივერსალიზაციამ გაავრცელა შთაბეჭდილება (განსაკუთრებით აზიასა და აფრიკაში), რომ ევროპის ფასეულობათა სისტემამ, კულტურამ და რწმენამ – სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მისი იდენტობის საფუძვლებმა – გზის დასასრულს მიაღწიეს და სინამდვილეში უკვე გაქრნენ. ამ ხედვიდან გამომდინარე, დადგა დრო სხვა სამყაროების ფასეულობათა სისტემების მტკიცებისა, როგორებიცაა კოლუმბამდელი ამერიკა, ისლამი ან აზიური მისტიციზმი.

თავისი უდიდესი წარმატების ჟამს ევროპა ცარიელი ჩანს, თითქოს შინაგანად პარალიზებული ყოფილიყოს თავისი ცირკულარული სისტემის მარცხით, რომელიც საფრთხეს უქმნის მის ცხოვრებას, ემორჩილება რა იმ გარდაქმნებს, მის იდენტობას რომ შლიან. იმავდროულად, მისი განმამტკიცებელი სულიერი ძალების მოშლის პარალელურად, მისი ეთნიკურობაც მეტად განიცდის დაცემას.

ევროპა დასნებოვნებულია მომავლის სურვილის უცნაური სიმწირით. შვილები, ჩვენი მომავალი, აღიქმებიან საფრთხედ ანმყოსთვის, თითქოს ისინი რაიმეს სტაცებდნენ ჩვენს ცხოვრებას. შვილები განიხილებიან – სულ მცირე ზოგიერთი ადამიანის მიერ – მეტადრე ვალდებულებად, ვიდრე იმედის წყაროდ. აქ საჭიროა, რომ დღევანდელი მდგომარეობა შევადაროთ რომის იმპერიის დაცემას. თავის უკანასკნელ დღეებში რომი კვლავაც მუშაობდა, როგორც დიდი ისტორიული წარმონაქმნი, მაგრამ პრაქტიკულად მისი სასიცოცხლო ენერჯია ამოწურული იყო.

ამ ყოველივეს დღევანდელობის პრობლემებთან მივყავართ. არსებობს ევროპის შესაძლო მომავლის ორი საპირისპირო დიაგნოზი. ერთი მხრივ, არსებობს ოსვალდ შპენგლერის თეზისი, რომელსაც სწამდა, რომ ბუნებითი სამართალი დადგინდა დიადი მომენტებისთვის კულტურულ ისტორიაში: ჯერ მოდის კულტურის დაბადება, შემდეგ – მისი თანდათანობითი აღმასვლა, აყვავება, ნელი დაღმასვლა, დაბერება და სიკვდილი. შპენგლერი თავის თეზისს ამტკიცებდა კულტურათა ისტორიიდან ამორჩეული მაგალითებით, ბუნებრივი ცხოვრების ციკლის კანონს რომ წარმოაჩენდა. მისი თეზისი იყო, რომ დასავლეთი დასასრულს უახლოვდებოდა, და რომ ის დაუდევრად მიელტვოდა თვითგანადგურებას, მიუხედავად მისი შეკავების ყოველგვარი მცდელობისა. რასაკვირველია, ევროპას შეუძლია თავისი ნიჭები ახალ დამწყებ კულტურას დაუტოვოს – წინა კულტურების მაგალითისამებრ, როგორც ეს ხდებოდა მათი დაცემის პერიოდში – მაგრამ, როგორც ისტორიული სუბიექტი, მისი ცხოვრების ციკლი ფაქტობრივად დასრულდა.

შპენგლერის „ბიოლოგისტურმა“ თეზისმა მწვავე ოპოზიციონერები შვა ორ ომს შორის პერიოდში, განსაკუთრებით კათოლიკურ

ნრეებში. არნოდ ტონიზი მკვახე სიტყვებს იმეტებდა მის მიმართ, რასაც დღეს ძალიან მარტივად უგულებელყოფენ ხოლმე კამათისას. ტონიზი ხაზს უსვამდა განსხვავებას ტექნოლოგიურ-მატერიალურ პროგრესს და ჭეშმარიტ პროგრესს შორის, რომელსაც იგი განსაზღვრავდა, როგორც სპირიტუალიზაციას. იგი აღიარებდა, რომ დასავლური სამყარო ნამდვილად განიცდიდა კრიზისს, რომელსაც იგი მიაწერდა რელიგიის მიტოვებას ტექნოლოგიის, ნაციონალიზმის და მილიტარიზმის კულტის გამო. მისთვის ამ კრიზისს თავისი სახელი ჰქონდა: სეკულარიზმი. თუკი იცით ავადმყოფობის მიზეზი, სამკურნალო საშუალებასაც იპოვით: რელიგიური მემკვიდრეობა ყველა თავისი ფორმით ხელახლა უნდა დანერგილიყო, განსაკუთრებით „დასავლური ქრისტიანობის მემკვიდრეობა“. ბიოლოგისტურ ხედვაზე მეტად, იგი იძლეოდა ვოლუნტარისტულ ხედვას, ორიენტირებულს შემოქმედ უმცირესობათა და გამოწვევის ინდივიდთა ენერჯიაზე.

ამ ყველაფერს მივყავართ იმ საკითხამდე, სწორია თუ არა ტონიზის დიაგნოზი. თუკი სწორია, მაშინ უნდა ვიკითხოთ, არის თუ არა ჩვენს ძალებში რელიგიური განზომილების ხელახლა დანერგვა ქრისტიანობის ნარჩენისა და კაცობრიობის რელიგიური მემკვიდრეობის სინთეზით. რა ფაქტორები უზრუნველყოფენ მომავალს და რომლებმა მისცეს საშუალება ევროპის შინაგან იდენტობას, რომ დარჩენილიყო ისტორიაში თავისი მეტამორფოზებით? უფრო მარტივად რომ წარმოვადგინოთ, დღეს და ხვალ რამ შეიძლება უზრუნველყოს ადამიანის ღირსების არსებობა?

საფრანგეთის რევოლუციიდან მოყოლებული, ორი ახალი ევროპული მოდელი განვითარდა. ლათინურ ერებში საერო მოდელი გაბატონდა. ისინი მკვეთრად მიჯნავენ სახელმწიფოს რელიგიური ორგანოებისგან და ფიქრობენ, რომ ისინი კერძო სფეროში უნდა მოექცნენ. სახელმწიფო უარყოფს, რომ მას რელიგიური საფუძველი აქვს, და ამტკიცებს, რომ გონებას და რაციონალურ ცოდნას ემყარება. თუმცა მაშინ, როდესაც გონება შინაგანად მყიფეა, ეს საერო სისტემები სუსტი აღმოჩნდა და ადვილ მსხვერპლად იქცა დიქტატურისთვის. ისინი მხოლოდ იმიტომ გადარჩნენ, რომ ძველი ზნეობრივი ცნობიერების ელემენტები შეუპოვარია, თუნდაც ად-

რეული საფუძვლების გარეშე, შესაძლებელს ხდის რა ფუნდამენტური ზნეობრივი კონსენსუსის არსებობას.

გერმანიკულ სამყაროში ეკლესიისა და სახელმწიფოს ლიბერალური პროტესტანტული მოდელი გაბატონდა. ამ მოდელის მიხედვით, განათლებული ქრისტიანული რელიგია – თავყანისცემის არსებითად ზნეობრივი და სახელმწიფოს მიერ მხარდაჭერილი ფორმებით წარმოდგენილი – უზრუნველყოფს ზნეობრივ კონსენსუსს და ფართო რელიგიურ საფუძველს, რომელსაც უნდა შეეწყონ ცალკეული არასახელმწიფო რელიგიები. ეს მოდელი დიდი ხანია უზრუნველყოფს სახელმწიფოს და სოციალურ კოჰეზიას დიდ ბრიტანეთში, სკანდინავიის სახელმწიფოებში, და ერთ დროს პრუსიის მიერ დომინირებულ გერმანიაშიც. თუმცა, გერმანიაში პრუსიის სახელმწიფო ქრისტიანობის კრახმა დატოვა ვაკუუმი, რომელმაც მოგვიანებით ნოყიერი ნიადაგი შექმნა დიქტატურისთვის. დღეს სახელმწიფო ეკლესიები მთელ მსოფლიოში დაღლილობით ხასიათდებიან. ზნეობრივი ძალა – საძირკველი, რომელზეც აშენებული უნდა იქნას – არ მომდინარეობს სახელმწიფოზე დამოკიდებული რელიგიური ორგანოებიდან ან თვითონ სახელმწიფოდან.

ამ ორ მოდელს შორის მდებარეობს ამერიკის შეერთებული შტატების მოდელი. ის თავისუფალი ეკლესიების საფუძველზე შეიქმნა და ლებულობს განცალკევებას ეკლესიას და სახელმწიფოს შორის. ცალკეულ დენომინაციებზე უნინ და მათ გაუთვალისწინებლად, ის ხასიათდება პროტესტანტული ქრისტიანული კონსენსუსით, რომელიც არ განისაზღვრება დენომინაციური თვალსაზრისით, არამედ მეტადრე დანარჩენი მსოფლიოს მიმართ განსაკუთრებული რელიგიური მისიის მისეულ გაგებასთან კავშირში. ამგვარად, რელიგიური სფერო იძენს მნიშვნელოვან წონას საჯარო საქმეებში და წარმოჩნდება, როგორც წინარეპოლიტიკური და ზეპოლიტიკური ძალა თავისი პოტენციალით, რომ გადაამწყვეტი გავლენა ჰქონდეს პოლიტიკურ ცხოვრებაზე. რასაკვირველია, შეიძლება დამალონ ის ფაქტი, რომ შეერთებულ შტატებშიც განუწყვეტლივ დაცემას განიცდის ქრისტიანული მემკვიდრეობა მაშინ, როდესაც იმავდროულად ლათინოამერიკული მოსახლეობის ზრდა

და მთელი მსოფლიოს რელიგიური ტრადიციების არსებობა ცვლის სურათს.

ეს სურათი რომ გავართულოთ, უნდა ვაღიაროთ, რომ კათოლიკე ეკლესია დღეს წარმოადგენს უდიდეს ცალკე რელიგიურ საკრებულოს შეერთებულ შტატებში მაშინ, როდესაც ამერიკელმა კათოლიკეებმა შეითვისეს თავისუფალ ეკლესიათა ტრადიციები ეკლესიას და პოლიტიკას შორის ურთიერთობაზე იმ რწმენით, რომ ეკლესია, რომელიც განცალკევებულია სახელმწიფოსგან, უკეთესად უზრუნველყოფს მთლიანად ზნეობრივ საფუძველს. აქედან გამომდინარე, დემოკრატიული იდეალის ხელშეწყობა გაგებულია, როგორც ზნეობრივი მოვალეობა, რომელიც სიღრმისეულად შეეფერება რწმენას. ამ პოზიციაში სწორად შეგვიძლია დავინახოთ ზემოთ აღწერილი პაპ გელასიუსის, იმ დროისთვის შესაფერისი მოდელის უწყვეტობა.

მაგრამ მეცხრამეტე საუკუნეში ევროპაში ამ ორ მოდელს შეუერთდა მესამეც, სოციალიზმი, რომელიც სწრაფადვე დაიყო ორ განსხვავებულ შტოდ, ერთი – ტოტალიტარული, ხოლო მეორე – დემოკრატიული. დემოკრატიული სოციალიზმი ორ არსებულ მოდელს მოერგო, როგორც რადიკალური ლიბერალური პოზიციების სასურველი საპირწონე, რომლებიც მან განავითარა და შეასწორა. ის სხვადასხვა დენომინაციასაც მიესადაგა. ინგლისში კათოლიკეთა პოლიტიკურ პარტიად იქცა, რომელთაც თავი არასდროს უგრძენიათ შინ პროტესტანტ კონსერვატორებს ან ლიბერალებს შორის. ვილჰელმის გერმანიაშიც კათოლიკური ჯგუფები უფრო ახლოს იყვნენ დემოკრატიულ სოციალიზმთან, ვიდრე ხისტად პრუსიულ და პროტესტანტულ კონსერვატიულ ძალებთან. მრავალი თვალსაზრისით, დემოკრატიული სოციალიზმი ახლოს იყო და არის კათოლიკურ სოციალურ მოძღვრებასთან და, ნებისმიერ შემთხვევაში, მან აღსანიშნავი წვლილი შეიტანა სოციალური ცნობიერების ფორმირებაში.

ტოტალიტარული მოდელი, შედარებისთვის, დაკავშირებული იყო ისტორიის მკაცრად მატერიალისტურ, ათეისტურ ფილოსოფიასთან: იგი ისტორიას უყურებდა დეტერმინისტულად, როგორც პროგრესის გზას, რომელიც ჯერ რელიგიურ, შემდეგ კი ლიბერა-

ლურ ფაზას გადის, აბსოლუტურ, საბოლოო საზოგადოებას რომ მიაღწიოს, რომელშიც რელიგია დაძლეულია, როგორც წარსულის რელიქვია, ხოლო კოლექტიური ბედნიერება უზრუნველყოფილია მატერიალური პირობების სამუშაოებით.

ეს მეცნიერული ფასადი შეუწყნარებელ დოგმატიზმს მალავს, რომელიც სულს განიხილავს მატერიის პროდუქტად, ხოლო ზნეობას – გარემოებათა პროდუქტად. მისი ნორმების თანახმად, ზნეობა უნდა განისაზღვროს და შესრულდეს საზოგადოების მიზნების საფუძველზე, და ყველაფერი ზნეობრივია, რაც ეხმარება ბედნიერების საბოლოო მდგომარეობაში შეყვანას. ამგვარი დოგმატიზმი მთლიანად ანადგურებს იმ ფასეულობებს, რომელთაც ევროპა ააშენეს. ის აგრეთვე ამსხვრევს კაცობრიობის მთლიან ზნეობრივ ტრადიციას, რაკი უარყოფს მატერიალური პროგრესის მიზნებისგან დამოუკიდებელი ფასეულობების არსებობას. გარემოებებზე დამოკიდებულებით, ნებისმიერი რამ შეიძლება გახდეს კანონიერი და აუცილებელიც კი; ნებისმიერი რამ შეიძლება გახდეს ზნეობრივი ამ ტერმინის ახლებური გაგებით. თვითონ კაცობრიობასაც კი შეიძლება მოეპყრონ, როგორც ინსტრუმენტს მაშინ, როდესაც ინდივიდი არაა მნიშვნელოვანი, არამედ მხოლოდ მომავალი, სასტიკი ღვთაება, ერთსა და ყველას რომ განსჯის.

კომუნისტურმა სისტემებმა კრახი განიცადეს თავიანთი მცდარი ეკონომიკური დოგმატიზმის ტვირთის გამო. მიუხედავად ამისა, ანალიტიკოსები ძალზე ადვილად უგულებელყოფდნენ ადამიანის უფლებათა მიმართ კომუნისტების სიძულვილის როლს და მათ მიერ ზნეობის დაქვემდებარებას სისტემის მოთხოვნილებებისა და მომავლის დაპირებისადმი. უდიდესი კატასტროფა, რომელსაც ასეთი სისტემები წააწყდნენ, არ იყო ეკონომიკური. ეს იყო სულის შიმშილი და ზნეობრივი ცნობიერების მოსპობა.

ჩვენი დროის არსებითი პრობლემა ევროპისა და მსოფლიოსთვის ისაა, რომ, მართალია, კომუნისტური ეკონომიკის მცდარობა აღიარებულ იქნა, მისი ზნეობრივი და რელიგიური მცდარობა ჯერაც არ განხილულა. მარქსიზმის გადაუწყვეტელი საკითხი არსებობას განაგრძობს: ღმერთის, საკუთარი თავისა და სამყაროს შესახებ ადამიანის თავდაპირველ გაურკვევლობათა მსხვრევა. ზნე-

ობრივი ცნობიერების დაცემა, აბსოლუტურ ფასეულობებში ფესვ-გადგმული, კვლავაც ჩვენი პრობლემაა და უმკურნალეული რჩება, მან შეიძლება გამოიწვიოს ევროპული ცნობიერების თვითგანადგურება, რომელიც უნდა განვიხილოთ რეალურ საფრთხედ – შპენგლერის მიერ ნაწინასწარმეტყველები დაცემის უწინ და მიღმა.

ჩვენი დროის დიდ ცვლილებებს შორის არის თუ არა ევროპული იდენტობა, რომელსაც მომავალი აქვს და რომლის მიმართაც შეგვიძლია გაბედულად ავიღოთ ვალდებულება?

პირველი ელემენტი არის უპირობობა, რომლითაც ადამიანის უფლებები და ადამიანის ღირსება წარმოდგენილი უნდა იქნას ღირებულებებად, რომლებიც ნებისმიერ სახელმწიფო იურისდიქციაზე უპირატესია. ფუნდამენტური უფლებები არც კანონმდებლის მიერ იქმნება და არც მოქალაქეს მიეცემა. ადამიანის მთავარი ღირებულება – ღირსება, რომელიც წინ უსწრებს ყოველგვარ პოლიტიკურ მოქმედებას და ყველანაირ პოლიტიკურ გადანყვეტილებას, მიუთითებს შემოქმედზე: მხოლოდ მას შეუძლია დაადგინოს ღირებულებები, რომლებიც ფესვგადგმულია კაცობრიობის არსში და ურღვევია, მათი არსებობა, რომელთა სახეცვლილებაც არავის შეუძლია, ჩვენი თავისუფლებისა და ადამიანური სიდიადის ჭეშმარიტი საწინდარია. ამ ფაქტში ქრისტიანული სარწმუნოება ხედავს შემოქმედის საიდუმლოს და ადამიანის მდგომარეობას, რომელიც ღმერთის ხატად შეიქმნა.

დღეს თითქმის არავინ უარყოფს ღიად ადამიანის ღირსებისა და ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებათა პირველობას ნებისმიერ პოლიტიკურ გადანყვეტილებაზე. ნაციზმის საშინელებები და მისი რასისტული დოქტრინა ჯერ კიდევ არ მოძველებულა მახსოვრობაში. მაგრამ მედიცინისა და ტექნოლოგიის სფეროში დღეს რეალური საფრთხეები ემოქრება ამ ფასეულობებს. თუ მხედველობაში მივიღებთ კლონირებას, ადამიანური ჩანასახების შენახვას კვლევიით მიზნებით და ორგანოების გამოყენებას, და გენეტიკური მანიპულაციის მთლიან სფეროს, ყველა შენიშნავს ადამიანის ღირსების ნელ ეროზიას, რომელიც ყველას გვიქმნის საფრთხეს. მდგომარეობას მხოლოდ აუარესებს ადამიანებით გაზრდილი ვაჭრობა, მონობის ახალი ფორმები და ადამიანის ორგანოებით ვაჭრობა

გადანერგვათა გამო. ასეთი გაუმართლებელი საშუალებების გასამართლებლად გამოუდგებით იმონებენ „კეთილ მიზნებს“.

მეორე ელემენტი, რომელიც ევროპულ იდენტობას ახასიათებს, არის ქორწინება და ოჯახი. მონოგამიური ქორწინება – როგორც ფუნდამენტური სტრუქტურა მამაკაცებსა და ქალებს შორის ურთიერთობისათვის და როგორც უჯრედი სახელმწიფო საზოგადოების ფორმირებისთვის – ბიბლიურ რწმენაში გამოიჭედა. მან განსაკუთრებული ფიზიონომია და ადამიანურობა მისცა ევროპას, დასავლეთშიც და აღმოსავლეთშიც, სწორედაც იმიტომ, რომ ერთგულების ფორმა და მსხვერპლი, რომელსაც ის ინვეეს, ყოველთვის ხელახლა შექენილი უნდა იქნას დიდი ძალისხმევითა და ტანჯვით.

ევროპა ველარ იქნებოდა ევროპა, მისი სოციალური ნაგებობის ეს ფუნდამენტური უჯრები რომ გამქრალიყო ან არსებითად შეცვლილიყო. ჩვენ ყველამ ვიცით, რაოდენ საფრთხეშია ქორწინება და ოჯახი. მათ მთლიანობას ძირს უთხრის განქორწინების მარტივი ფორმები, იმავდროულად კი ვრცელდება მამაკაცებსა და ქალებს შორის თანაცხოვრების პრაქტიკა ქორწინების სამართლებრივი ფორმის გარეშე. პარადოქსულია, რომ ჰომოსექსუალები ახლა მოითხოვენ, რომ მათ კავშირებს მიეცეს სამართლებრივი ფორმა, რომელიც მეტ-ნაკლებად ქორწინების ტოლფასია. ასეთი განვითარება კაცობრიობის მთელი ზნეობრივი ისტორიის მიღმა აღმოჩნდებოდა, რომელსაც, რაც არ უნდა განსხვავებული სამართლებრივი ფორმები ჰქონოდა, არასდროს გამორჩენია მხედველობიდან ის ფაქტი, რომ ქორწინება არსებითად მამაკაცისა და ქალის განსაკუთრებული თანაზიარებაა, რომელიც გახსნილია შვილების და, ამდენად, ოჯახის მიმართ.

წამოჭრილი საკითხი არ გულისხმობს დისკრიმინაციას, არამედ იმას, რაც ქმნის ადამიანის პიროვნებას, როგორც მამაკაცს, ან როგორც ქალს, და თუ რომელმა კავშირმა უნდა მიიღოს სამართლებრივი ფორმა. თუ კავშირი მამაკაცსა და ქალს შორის სულ მეტად მოსწყდება სამართლებრივ ფორმებს, და თუ ჰომოსექსუალური კავშირები სულ მეტად იქნება აღქმული ქორწინების მსგავს მდგომარეობად, მაშინ ნამდვილად დავდგებით კაცობრიობის

სახიერების რღვევის წინაშე, რომელიც მხოლოდ და მხოლოდ უკიდურესად სერიოზულ შედეგებს მოიტანს.

ევროპული იდენტობის უკანასკნელი ელემენტი რელიგიაა. მე არ მსურს, უახლესი წლების კომპლექსურ დისკუსიაში შევიდე, არამედ ერთ საკითხს აღვნიშნავ, რომელიც ფუნდამენტურია ყველა კულტურისათვის: პატივისცემა იმის მიმართ, რასაც მეორე ჯგუფი წმინდად თვლის, განსაკუთრებით პატივისცემა ღმერთის მიმართ უმაღლესი საზრისით, ღმერთის მიმართ, რასაც მავანი გონივრულად აღმოაჩენს იმათ შორის, ვისაც არ სურთ, რომ ღმერთი იწამონ. როდესაც ამგვარი პატივისცემა ირღვევა საზოგადოებაში, რაღაც არსებითი იკარგება. დღევანდელ ევროპულ საზოგადოებაში (მადლობა ღმერთს!) ვინც შეურაცხყოფას აყენებს ისრაელის რწმენას, მისი ღმერთის ხატს, ან მის დიდ ფიგურებს, ჯარიმა უნდა გადაიხადოს. იგივე სიმართლეა ყველასთვის, ვინც ყურანს და ისლამის რწმენებს შეურაცხყოფს. მაგრამ როდესაც საქმე იესო ქრისტეს ეხება და იმას, რაც წმინდაა ქრისტიანებისთვის, სიტყვის თავისუფლება უზენაესი სიკეთე ხდება.

ეს შემთხვევა ცხადად წარმოაჩენს თავისებურ დასავლურ თვითსიძულვილს, რომელიც სხვა არაფერია, თუ არა პათოლოგიური. საქებარია, რომ დასავლეთი ცდილობს, იყოს უფრო გახსნილი, უფრო გამგები გარეშე პირთა ფასეულობების მიმართ, მაგრამ მან დაკარგა თვითსიყვარულის ყოველგვარი უნარი. ყველაფერი, რასაც ის ხედავს თავის ისტორიაში, საძულველი და გამანადგურებელია; მას აღარ შეუძლია, აღიქვას, რა არის დიდი და წმინდა. ევროპას სჭირდება ახლებური თვითცნობიერება, – თვითცნობიერება, რომელიც კრიტიკული და თავმდაბლურია, თუკი მას ნამდვილად სურს გადარჩენა.

მულტიკულტურალიზმი, რომელსაც ესოდენ მგზნებარედ უწყობენ ხელს, შეიძლება ზოგჯერ მიტოვებას და უარყოფას, საქმეებიდან გაქცევას გაუტოლდეს. მულტიკულტურალიზმი გვასწავლის, რომ სხვათა სინწინდეების მიმართ პატივისცემა გამოვიჩინოთ, მაგრამ ამის გაკეთება მხოლოდ მაშინ შეგვიძლია, როდესაც თავად არა ვართ ჩამოშორებულნი ღმერთისგან. განსხვავებულთან მიმართებაში, ჩვენი მოვალეობაა, გამოვიმუშაოთ პატივისცემა

ღმრთიურის მიმართ და ვაჩვენოთ გაცხადებული ღმერთის სახე – ღმერთი, რომელიც შემბრალეა უპოვართა და უძღურთა მიმართ, ქვრივთა და ობოლთა მიმართ, ხიზნის მიმართ; ღმერთი, რომელიც იმდენად ადამიანურია, რომ თავად გახდა ადამიანი, – ადამიანი, რომელიც დაიტანჯა, და რომელმაც თავისი ტანჯვით ჩვენთან ერთად ღირსება და იმედი მიანიჭა ჩვენს ტკივილს.

ვიდრე საკუთარი ღმრთიურის მემკვიდრეობას არ გავიცნობიერებთ, ჩვენ არა მარტო ევროპის იდენტობას უარვყოფთ, არამედ ვერც სხვებს გავუწევთ მსახურებას, რისი უფლებაც გააჩნიათ. მსოფლიოს სხვა კულტურებისთვის რაღაც სიღრმისეულად უცხოა აბსოლუტურ სეკულარიზმთან დაკავშირებით, რომელიც დასავლეთში ვითარდება. ისინი დარწმუნებულნი არიან, რომ სამყაროს ღმერთის გარეშე მომავალი არა აქვს. ამგვარად, თავად მულტიკულტურალიზმი მოითხოვს, რომ კიდევ ერთხელ დავუბრუნდეთ საკუთარ თავებს.

ჩვენ არ ვიცით, როგორი იქნება ევროპის მომავალი. აქ უნდა დავეთანხმოთ ტოინბის, რომ საზოგადოების ბედისწერა ყოველთვის დამოკიდებულია მის შემოქმედებით უმცირესობებზე. ქრისტიანმა მორწმუნეებმა საკუთარ თავებს უნდა შეხედონ, როგორც უბრალოდ შემოქმედებით უმცირესობას, – დაეხმარონ ევროპას, რომ დაიბრუნოს ის, რაც საუკეთესოა თავის მემკვიდრეობაში და, ამის მეოხებით, საკუთარი თავი ჩააყენოს მთელი კაცობრიობის სამსახურში.

EUROPE AND ITS DISCONTENTS

Pope Benedict XVI

Translated by Irakli Javakhishvili*

Pope Benedict XVI tries to define Europe geographically and religiously and identify the causes of loss of morale in European societies, as well he gives certain remedies for ways out of the situation.

Pope Benedict notes Oswald Spengler's model of history - the pattern of civilizations that grow, bloom and die. Biological metaphors used by Spengler leave a little room for hope. Pope likes much more Toynbee's model. It is not deterministic and indeed provided for diagnosis of the problems of modern Europe - that is, loss of social cohesion due to loss of religious faith.

Finally, according to Pope, Europe must regain its signs of identity: human rights must have their transcendent origins; Marriage and family must conform to historical norms; and there must be respect for the sacred - even atheists must express their respect for that people consider to be holy.

Key words: Europe, Christianity, Identity, Faith, Heritage, Family.

* Assistant at Sulkhani-Saba Orbeliani University.
ir.javakhishvili@sabauni.edu.ge